

ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
В.Д. ДИРЕКТОР: Доц. д-р Шабан МЕМЕТИ

ИЗВЕШТАЈ ЗА СЛЕДЕЊЕ, ОЦЕНУВАЊЕ И
ПЛАНИРАЊЕ НА ПРЕВЕНТИВНАТА
ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА НА РАБОТНИЦИТЕ ЗА
ПЕРИОДОТ ОД 2019 ГОДИНА

ЈЗУ ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ДИРЕКТОР Доц. д-р ШАБАН МЕМЕТИ

ОДДЕЛЕНИЕ ЗА МЕДИЦИНА НА ТРУД И ПРОЦЕНКА НА ЗДРАВСТВЕНИ РИЗИЦИ

РАКОВОДИТЕЛ: Проф. д-р ЕЛИСАВЕТА СТИКОВА, специјалист по медицина на труд

ПОДГОТВИЛ:

Цветанка Невчева, специјализирана медицинска сестра по семејна и патронажна грижа

СОРАБОТНИЦИ:

Д-р Анита Цветковска, специјалист по медицина на труд

Д-р Фљамуре Зеќири Кека, специјалист по медицина на труд

Д-р Георгина Георгиева Атанасова, доктор на специјализација по медицина на труд

Сабиха Старова, дипл. медицинска сестра

Скопје, 2020 година

ВОБЕД

Во декември 2008 година Европскиот парламент и Советот на Европа ја усвоија Регулативата за статистички податоци во областа на јавното здравје и здравјето и безбедноста на работа (Regulation EC - No 1338/2008) со која се воспоставува заедничка рамка за систематско водење и прибирање на статистички податоци во овие области. Целта на регулативата е да се обезбеди сигурност дека здравствената статистика создава соодветни информации за следење на активностите во областа на јавното и професионално здравје и безбедноста на работа. Оваа регулатива се однесува на 5 области за кои е неопходно секоја држава да обезбеди соодветни и квалитетни статистички податоци и тоа:

- здравствен статус и детерминанти на здравјето,
- здравствена заштита,
- причини за смрт,
- повреди на работа,
- професионални болести и други здравствени проблеми и болести поврзани со работата.

Согласно член 9 (1) од оваа Регулатива, Европската унија во април 2011 година дополнително ја усвои и Регулативата ЕУ бр. 349/2011 за имплементација на статистичките истражувања. Со оваа пак регулатива се утврдува единствена методологија за прибирање на податоците и нивна обработка. Тоа треба понатаму да овозможи креирање на компарабилни статистички податоци, како предуслов за мониторирање на состојбите во областа на безбедноста и здравјето на работа, идентификација на слабите и силните страни и дефинирање на соодветна национална политика и акциони планови во релевантната област.

По воспоставувањето на нормативните основи и методолошките принципи, Европската унија ја утврди и стратешката рамка на безбедноста и здравјето на работа за периодот 2014-2020. Овој документ има за цел да обезбеди подобра заштита на повеќе од 217 милиони работници во Унијата, преку имплементација на 7 стратешки цели, од кои шестата стратешка цел е посветена токму на подобрување на прибирањето на статистичките податоци, подобра евиденција и развој на алатки за мониторирање на состојбите.

Со цел за остварување на оваа стратешка цел, неопходно е секоја земја да воспостави Национален систем за известување и прибирање на статистичките податоци во областа на безбедноста и здравјето на работа. Овој систем треба да обезбеди релевантни, точни и компарабилни податоци, нивна соодветна евалуација и навремено објавување. Тие треба да послужат за предлагање и креирање на превентивните политики и воспоставување и контрола на корективните мерки во областа на безбедноста и здравјето на работа. Истовремено, тие статистички индикатори треба да бидат основа за дефинирање на компензаторните механизми за остварување на одредени бенефити во случај на повреда на работа и/или професионална болест.

Република Северна Македонија ги следи сите овие легислативни и стратешки одредници за унапредување на безбедноста и здравјето на работа. По донесувањето на Законот за безбедност и здравје (БЗР) на работа во 2007 година, се отвори нов простор за креирање на современ и хармонизиран систем за унапредување на безбедноста на работа и превенција на повредите на работа и професионалните болести. Непосредно по донесувањето на законот се формираа нови овластени правни субјекти и установи за безбедност на работа и овластени установи за медицина на труд. Во самиот почеток тие беа насочени кон воспоставување на нови и современи принципи во својата практика соодветни на новите законски прописи, а известувањето за извршената работа и утврдените сотојби се чини дека остана на маргините на нивните професионални активности.

И покрај тоа што законот за безбедност и здравје на работа е хармонизиран со директивата на Европската унија за воведување мерки за поттикнување на подобрувања на безбедноста и здравјето на работниците при работа, во него не се соодветно утврдени механизмите за статистичко известување за видот, начинот и обемот на извршената работа на субјектите професионално ангажирани во областа на безбедноста и здравјето на работа.

Поради тоа, а во согласност со чл. 5 од Законот за евиденции во областа на здравството (Сл. Весник РМ бр. 20/2009) и неговите измени и дополнувања (Сл. Весник на РМ бр. 53/11 и 164/13), Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија, како единствен овластен носител на здравствената статистика за индивидуалните и за збирните евиденциите што задолжително се водат во здравствените установи, отпочна со прибирање и обработка на здравствено статистички податоци од областа.

Во тој смисол, треба да се истакне дека секоја здравствена установа е обврзна да води индивидуални и збирни евиденции и податоците да ги доставува до 10-те Регионалните центри за јавно здравје во Републиката.

Согласно чл. 8 од Законот за евиденции во областа на здравството се утврдуваат вкупно 35 индивидуални евиденции за повеќе различни болести и состојби, од кои индивидуалните евиденции за повреди на работа, за професионални болести, за интоксикации и за отсуство од работа се актуелни за следење на состојбите поврзани со безбедноста и здравјето на професионално експонираната популација. Понатаму, во член 11, Институтот за јавно здравје се обврзува да ги води и соодветните здравствени регистри, вклучувајќи ги и регистрите за повреда на работа (точка број 25) и за професионални болести (точка бр. 15).

Во изминатите неколку години Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија ги дизајнираше новите извештајни обрасци за погоре наброените индивидуални евиденции актуелни за следење, оценување, планирање и превентивна здравствена заштита на работниците и спроведе јавна расправа со релевантните субјекти за нивната применливост. Институтот работеше и на дизајнирање на патеката за дијагностицирање и пријавување на повредите на работа и професионалните болести. Извештајните обрасци се достапни на интернет страницата на Институтот за јавно здравје

на РСМ – Одделение за медицина на трудот и проценка на здравствени ризици (<http://www.iph.mk/dejnosti/sektor-za-zdravstvena-ekologija/oddelenie-za-medicinana-trud-i-procenka-na-zdravstveni-rizici/>).

За жал, оваа активност не ги даде очекуваните резултати, пред се поради фактот што се уште не се објавени подзаконските акти со кои се утврдува формата и содржината на образецот, како и начинот на пополнување, водење и обработување на индивидуалните евиденции за професионални болести и повреди на работа.

Но, според член 5 од Законот за евиденции во областа на здравството, здравствените установи, вклучувајќи ги и овластените установи по медицина на труд, покрај индивидуалните евиденции, должни се да доставуваат и збирни евиденции во форма на статистички извештаи.

Во чл. 9, точка 23 од Законот за евиденции во областа на здравството е предвидено водење на евиденција со цел за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците. Следејќи ја оваа законска обврска на овластените установи по медицина на труд, кои во основа се занимаваат со обезбедување на превентивна здравствена заштита на работниците, ЈЗУ ИНститут за јавно здравје на Република Северна Македонија, преку неговото Одделение за медицина на труд и проценка на здравствени ризици, во 2016 година отпочна со прибирање, обработка и анализа на податоците за видот, обемот и содржината на извршената работа во овие установи. Оваа активност беше иницирана од Државниот здравствен и санитарен инспекторат, а во согласност со нивните надлежности и се пристапи кон реafirмирање на оваа статистичка операција, по претходно усогласување на извештајниот образец и одржана обука за пополнување на образецот, за што има и соодветно изготвено упатство, достапно на интернет страницата на Институтот за јавно здравје на РСМ (<http://www.iph.mk/dejnosti/sektor-za-zdravstvena-ekologija/oddelenie-za-medicina-na-trud-i-procenka-nazdravstveni-rizici/>).

јавно здравје на РСМ (<http://www.iph.mk/dejnosti/sektor-za-zdravstvena-ekologija/oddelenie-za-medicina-na-trud-i-procenka-nazdravstveni-rizici/>).

Во изминатите години се постигна задоволителен прогрес во прибирањето на податоците и што е најважно, се обезбеди континуирано доставување на тромесечни извештаи од страна на најголем број на извештајни субјекти.

Овој извештај дава можност за целосен преглед на податоците за 2019 година и претставува појдовна основа за дефинирање на извештајниот процес кога станува збор за извршените превентивни активности во дејноста за медицина на трудот. Во отсуство на други релевантни податоци, извештајот има за цел да понуди елементи за проценка на опфатот со услуги од областа на заштитата на здравјето на професионално експонираните работници во Република Северна Македонија. Во продолжение се прикажани податоците од збирната евиденција за извршена работа во овластените установи за медицина на труд во 2019 година.

А. Извештај за прибраните податоци и извршената работа во овластените установи за медицина на труд во Република Северна Македонија за периодот од 2019 година

Во продолжение се прикажани податоците што однесуваат на збирната евиденција за обемот и видот на извршената работа во овластените установи за медицина на труд.

А. 1. Анализа на динамиката на доставување извештаи од страна на овластените установи за медицина на труд

За периодот од 01.01-31.12.2019 година, до Одделението за медицина на труд и проценка на здравствени ризици при ЈЗУ Институт за јавно здравје на Република Северна Македонија, од вкупно 39 овластени установи за медицина на труд се доставени **34** Извештаи за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците за **I тромесечие** (период од 01.01-31.03.2019 година); **34** извештаи за **II тромесечие** (период од 01.04-30.06.2019 година); **31** извештај за **III тромесечие** (период од 01.07-30.09.2019 година) и исто така **31 извештај** за **IV тромесечие** (период од 01.10-31.12.2019 година).

Овластените установи за медицина на труд (вкупно 39 установи) , извештаите за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците ги доставуваат на официјална е-маил адреса на Одделението за медицина на труд при ЈЗУ Институт за јавно здравје на Република Северна Македонија (medicinanatrud@iph.mk). За доставените извештаи тие добиваат повратна конфирмација, како доказ за извршената законска обврска за доставување на збирни извештаи за обемот на извршената работа.

Овластените установи за медицина на труд кои што немаат доставено Извештаи за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците за I, II, III и/или IV тромесечие за 2019 година, дополнително се известени/потсетени (писмено и телефонски), но и покрај тоа некои од нив сеуште ги немаат доставено потребните извештаи. Овластени установи за медицина на труд што немаат доставено збирен извештај за обемот на извршената работа за I,II,III и/или IV тромесечие за оваа година се:

1. ПЗУ Превемед – Скопје (**I, II, III и IV тромесечие**),
2. ЈЗУ Институт за медицина на трудот на Р.С.М –Скопје (**I, II, III и IV тромесечие**),
3. ЈЗУ Здравствен дом-Битола (**I, II, III и IV тромесечие**),
4. ПЗУ Д-р Драган-Куманово (**I, II, III и IV тромесечие**),
5. ПЗУ Поликлиника Медика-Скопје (**II, III и IV тромесечие**),
6. ПЗУ Поликлиника Госпаш-Скопје (**III и IV тромесечие**),
7. ПЗУ Медика-Битола (**III и IV тромесечие**),
8. ПЗУ Ера Медика – Кичево (**III и IV тромесечие**),
9. Завод во Отешево (**III и IV тромесечие-поради прекин на дејност**),
10. ЈЗУ Здравствен дом Железничар-Скопје (**I тромесечие**).

Табела број 1. Приказ на доставените извештаи за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците за 2019 година **A.2.**

ТРОМЕСЕЧНИ ИЗВЕШТАИ ЗА 2019 - УСТАНОВИ ЗА МЕДИЦИНА НА ТРУД						
Реден број	Работна организација	I	II	III	IV	Забелешка
1	ЈЗУ Здравствен дом Битола	●	●	●	●	
2	ПЗУ Медика - Битола	√	√	●	●	
3	ЈЗУ Здравствен дом Велес	√	√	√	√	
4	ПЗУ д-р Тања Велес	√	√	√	√	
5	ПЗУ Д-р Чирков Кавадарци	√	√	√	√	
6	ПЗУ Ера Медика Кичево	√	√	●	●	
7	ЈЗУ Здравствен дом Куманово	√	√	√	√	
8	ПЗУ Поликлиника Д-р Гоше Куманово	√	√	√	√	
9	ЈЗУ Завод во Отешево	√	√	●	●	Не работи
10	ЈЗУ Здравствен дом Охрид	√	√	√	√	
11	ПЗУ Полик.Кардиолаб Маџаров Охрид	√	√	√	√	
12	ЈЗУ Здравствен дом Прилеп	√	√	√	√	
13	ЈЗУ Здр.дом на Скопје-Пол.Јане Сандански-мед.на труд	√	√	√	√	
14	ЈЗУ Здравствен дом Железничар Скопје	●	√	√	√	
15	ЈЗУ Здравствена станица Железара Скопје	√	√	√	√	
16	ГОб 8-ми Септември Скопје	√	√	√	√	
17	ЈЗУ Институт за јавно здравје Скопје	√	√	√	√	
18	ЈЗУ Институт за медицина на трудот на Р.М Скопје	●	●	●	●	
19	ПЗУ Ординација УСЈЕ 1 Скопје	√	√	√	√	
20	ПЗУ Промедика прима Скопје	√	√	√	√	
21	ПЗУ Поликлиника Медика Плус Скопје	√	√	√	√	
22	ПЗУ Интермед Арт Скопје	√	√	√	√	
23	ПЗУ Примамед Скопје	√	√	√	√	
24	ПЗУ Лукс Медикус Скопје	√	√	√	√	
25	ПЗУ Зегин медика Скопје	√	√	√	√	
26	ПЗУ Поликлиника Медика Скопје	√	●	●	●	
27	ПЗУ Н НА Скопје	√	√	√	√	
28	ПЗУ Превемед Скопје	●	●	●	●	
29	ПЗУ Поликлиника Медика Крива Паланка Подружница Скопје	√	√	√	√	
30	ПЗУ Ресхумана Скопје	√	√	√	√	
31	ПЗУ Поликлиника Госпаш Скопје	√	√	●	●	
32	ПЗУ Д-р Драган-Куманово	●	●	●	●	
33	ПЗУ Поликлиника Медика Струмица	√	√	√	√	
34	ПЗУ Ели Медика Струмица	√	√	√	√	
35	ПЗУ Поликлиника Медико Техник Александар Струмица	√	√	√	√	
36	ПЗУ Полик. Натура Медика Тетово	√	√	√	√	
37	ПЗУ Д-р А. Николов Штип	√	√	√	√	
38	ПЗУ Д-р Ружа Штип	√	√	√	√	
39	ПЗУ Медика Центре-Тетово	√	√	√	√	
*Легенда -	1.Доставен извештај - √	2. Недоставен извештај - ●				

Извештај за ангажирани здравствени и други работници во овластените установи за медицина на труд

Овластените установи за медицина на труд функционираат во рамките на различни организациони форми: како самостојни здравствени установи или како посебни одделенија и/или функционални целини во рамките на поголеми здравствени установи.

Во текот на 2019 година во овластените установи за медицина на труд се ангажирани вкупно 260 вработени, од кои здравствени работници и здравствени соработници се 222 или 85.0%, а 38 (15.0%) се нездравствени работници.

Од вкупниот број на здравствени работници доктори се 87(33%), од кои 28(32%) се доктори по општа медицина, а 8(9%) доктори се на специјализација. Специјалисти од други специјалности се 14(16.0%), а специјалисти по медицина на труд се 37(43%) доктори. Во овластените установи за медицина на трудот се ангажирани и 79 медицински сестри или 30.0% од вкупниот ангажиран здравствен персонал.

Здравствени соработници има вкупно 56, од кои со високо образование вкупно 44 и со средно образование вкупно 12 вработени, што претставува 22.0 % од вкупниот број на вработени работници во овластените установи за медицина на трудот. Бројот на нездравствени работници е 38 и тие во структурата на вкупно вработените лица во овластените установи за медицина на труд учествуваат со 15.0%. Податоците за бројот на ангажирани лица во овластените установи по медицина на труд во текот на 2019 година според степенот на нивното образование е даден во Табела број 5.

Табела број 2. Приказ на вработените лица во овластените установи по медицина на труд според стручна подготовка во IV тромесечие од 2019 година

	Здравствени работници							Здравствени соработници		Нездравствени работници
	лекар					медицински сестри		со ВСС	со ССС	вкупно
	вкупно	општа медицина	на специјализациј	специјалисти по медицина на труд	останати специјалисти	вкупно	медицински сестри-техничари			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Вкупно	87	28	8	37	14	79	79	44	12	38
Вкупно персонал: 260										

А.3. Извештај за извршените превентивни медицински прегледи

Податоците од доставените извештаи за видот, обемот и содржината на превентивните здравствени прегледи, укажуваат дека овластените установи за медицина на труд во периодот од 01.01-31.12.2019 година имаат реализирано вкупно 143.397 превентивни здравствени прегледи, од кои 104.201 систематски прегледи, 34.507 периодични прегледи, 4.366 претходни и 323 насочени здравствени прегледи.

Податоците покажуваат се реализирани вкупно 104.201 систематски прегледи. Тоа се прегледи на работници кои работат на работни места каде не постои зголемен ризик и кај кои се проверува општатата здравствена состојба и општата работна способност. Најголем број од овие прегледи се извршени во просториите на овластената установа за медицина на труд вкупно 72.776, а само 31.425 прегледи се извршени во просториите на работодавачот.

Во однос на работната способност кај 99.0 % од прегледаните работници е утврдено дека имаат сочувана работна способност и немаат контраиндикации за понатамошно обавување на работата. Како неспособни за работа се идентификувани 56 испитувани работници т.е. 0.05 % од вкупниот број.

Извршени се вкупно 34.507 периодични прегледи, од кои вкупно 28.974 прегледи се извршени во просториите на овластената установа за медицина на труд и 5.533 во просториите кај работодавачот. Тоа се прегледи на работници кои работат на работни места каде постои зголемен ризик и кај кои се проверува специфичната здравствена состојба и специфичната работна способност, за конкретното работно место на кое се вработени/распоредени испитуваните работници.

Извршени се вкупно 4.366 претходни прегледи, од кои вкупно 3.475 прегледи се извршени во просториите на овластената установа за медицина на труд и 891 во просториите на работодавачот.

Извршени се и 323 насочени прегледи, од кои вкупно 296 прегледи во просториите на овластената установа за медицина на труд и 27 во просториите на работодавачот.

Податоците укажуваат дека само кај незначителен број вкупно 0.1% од испитуваните работници е утврдено дека се неспособни за обавување на својата работа или се способни, но со одредени ограничувања вкупно 1.2%. Наспроти тоа, податоците укажуваат дека кај 45.0% од испитуваните работници е утврдено постоење на одредени патолошки состојби и/или отстапувања во здравствената состојба.

Ако се има во предвид вкупниот број на вработени лица во Република Северна Македонија, кој во моментот изнесува 797.651, произлегува дека опфатот со превентивни здравствени прегледи на работниците во Република Северна Македонија изнесува 18.0%.

Приказот на извршени превентивни здравствени прегледи е даден во Табела број 3.

Табела број 3. Приказ на реализирани превентивни здравствени прегледи во овластените установи по медицина на труд во 2019 година

	ОБЕМ НА ИЗВРШЕНА РАБОТА							
	систематски прегледи		периодични прегледи		претходни прегледи		насочени прегледи	
	во овластена институција	кај работодавачот	во овластена институција	кај работодавачот	во овластена институција	кај работодавачот	во овластена институција	кај работодавачот
Број	72.776	31.425	28.974	5.533	3.475	891	296	27
Вкупно	104.201		34.507		4.366		323	

А.3.1. Извештај за извршени систематски прегледи (вкупен број на прегледи) во 2019 година

Како што претходно беше појаснето, систематските прегледи имаат за цел контрола на општата здравствена состојба и општата работна способност, со оглед дека работниците се распоредени на работни места каде не постои зголемен ризик. Од вкупниот број на 104.201 реализирани систематски прегледи, 72.766 или 70.0% се реализирани во работните простории на овластената установа за медицина на трудот, а останатите 31.425 или 30.0% кај работодавачот.

Содржината на систематскиот преглед е утврден со чл.22 од Законот за безбедност и здравје на работа (Сл. Весник РМ бр. 53/13 – пречистен текст). Динамиката на нивното изведување изнесува еден преглед на секои 24 месеци.

Од вкупниот број на реализираните систематски прегледи 104.201, способни за работа се 103.384 или 99.2%, 56 или 0.05% неспособни и 761 или 0.7% способен со ограничување.

Кај 45.0% од прегледаните работници се утврдени одредени отстапувања во здравствената состојба. Тоа значи дека секој втор работник кој работи на работни места каде не постои зголемен ризик има одредени отстапувања во здравствената состојба. Патолошките состојби т.е. утврдените отстапувањата се однесуваат на состојбите што се регистрирани во текот на систематскиот преглед, а се утврдени како задолжителна содржина на систематскиот преглед.

А.3.2. Извештај за извршени периодични прегледи во 2019 година

Периодични прегледи се вршат кај оние работници кај кои според направената проценка на ризик е утврдено дека работат на работни места каде постои зголемен ризик на работните места. Според поделбата на професионалните опасности и професионалните штетности што можат да се јават на работните места, периодичните прегледи се категоризирани во неколку групи и то

- **Работни места каде зголемениот ризик е поради постоење на специфични барања и оптеретувања,**
- **Работни места каде постои зголемен ризик поради присуство на физички штетности:**
 - Бучава
 - Неповолни микроклиматски услови
 - Општи вибрации
 - Локални вибрации
 - Јонизирачко зрачење
- **Работни места каде постои зголемен ризик поради изложеност на хемиски штетности:**
 - Метали и неметали
 - Органски соединенија
 - Циклични и ациклични јагледородни соединенија
 - Пестициди
 - Винил хлорид
 - **Останати материи**
 - Фиброгена прашина
 - Азбест
 - Канцерогени материи
- **Работни места каде постои зголемен ризик поради изложеност на биолошки штетности:**
 - Изложеност на туберкулозен бацил
 - Вируси на хепатит Б и/или Ц
 - Изложеност на ХИВ/СИДА
 - Изложеност на други биолошки штетности
- **Посебни штетности и опасности:**
 - Работа на височина на 3+ метри
 - Работа под земја
 - Работа ноќе

- Внатрешен транспорт
- Управување со одговорни системи

Во текот на 2019 во овластените установи за медицина на трудот се реализирани вкупно 34.507 периодични прегледи, од кои 28.974 или 84.0% се реализирани во работните простории на овластената установа за медицина на трудот, а 5.533 или 16.0% од вкупниот број на периодични прегледи се реализирани во просториите на работодавачот.

Од вкупниот број на реализираните периодични прегледи, способни за работа се 33.671 работници или 98.0%, 65 или 0.2% неспособни и 770 или 1.8% способен со ограничување.

Кај 9.932 работници се направени испитувања во рамките на периодичните прегледи поради постоење на специфични барања и оптеретувања на работното место.

Поради зголемен ризик на работно место при изложеност на физички штетени агенси се реализирани вкупно 27.033 прегледи, од кои изложеност на бучава како фактор на ризик на работното место постои кај 9.398 работници. Тоа значи дека од испитуваните работници изложени на физички штетности 35.0% од испитуваните работници се изложени на дејство на бучава која претставува зголемен ризик за оштетување на нивното здравје и работна способност.

Изложеност на неповолни микроклиматски услови се регистрирани кај 10.987 (41.0%) од изложените работници.

Зголемен ризик поради изложеност на општи и локални вибрации постои кај 4.728 (17.0%).

Изложеност на јонизирачко зрачење е регистрирано кај 1.920 (7.0%) од изложените работници.

Изложеност на хемиски супстанции што претставуваат зголемен ризик за оштетување на здравјето и работната способност на професионално експонираните работници се регистрира кај 7.284 од прегледуваните работници. Тоа значи дека секој четврти работник од вкупно испитуваните работници (околу 21.0%) работата ја изведуваат во услови на зголемен ризик од хемиски супстанции, од кои најчести се изложеност на органски соединенија (циклични, ациклични и други соединенија), фиброгена и нефиброгена прашина, гасови, метали и неметали.

На биолошки агенси што претставуваат зголемен ризик за здравјето и работната способност на професионално експонираните работници, се изложени 6.751 работници или околу 20.0% од работниците и кај нив се реализирани периодични здравствени прегледи во текот на 2019 година.

Посебни штетности и опасности како причина за зголемен ризик на работното место се регистрирани кај 26.103 работници или кај 76.0% од вкупниот број на работници кај кои се извршени периодични медицински прегледи. Најголем број од нив се поради работа ноќе и тоа вкупно 11.603 (34.0%), а 9.275 работници или 27.0% од работниците што работат под посебни штетности и опасности работа на височина на три и над три метри.

Врз основа на овие податоци, може да се констатира дека во 2019 година се реализирани 34.507 периодични прегледи, поради изложеност на 5 групи на штетности. Дополнителната анализа на овие податоци укажува дека секој работник кој работи на работно место каде постои зголемен ризик истовремено е изложен на 2.2 штетности и опасности, или постојат зголемени специфични барања за обавување на работата.

На Табела бр.4 се прикажани податоците за изложеност на одредени видови на штетности и опасности кај работниците кај кои се извршени периодични медицински прегледи т.е. прикажани се професионалните штетности што претставуваат зголемен ризик за оштетување на здравјето и работната способност кај професионално експонираните работници.

Табела број 4. Приказ на видови на штетности и опасности што претставуваат зголемен ризик за професионалното здравје на работниците

	1. Поради специфични барања и оптеретувања	2. Физички штетности				
		2.2 Бучава	2.3 Работа во неповолни микро климатски услови	2.4 Вибрации		2.8 Јонизирачко зрачење
				2.4.1. Општи	2.4.2. Локални	
Број	9.932	9.398	10.987	2.949	1.779	1.920
Вкупно	9.932	27.033				

	3. Хемиски штетности								
	3.1 метали и неметали	3.2 гасови	3.3 Органски соединенија			3.4 Останати материи			
			3.3.1-3.3.6 Циклични, ациклични и други соединенија	3.3.7 Пестициди	3.3.10 Винил хлорид	3.4.3 Фиброгена Прашина	3.4.4 Не фиброгена прашина	3.4.5 Азбест	3.4.6 Канцерогени материи
Број	1.771	1.874	1.764	754	0	1.030	73	73	4
Вкупно	7.284								

	4. Биолошки агенси				5. Посебни штетности и опасности				
	4.1 изложеност на туберкулозен бацил	4.2 изложеност на вирусите на хепатитис Б и/или Ц	4.3 изложеност на вирусите на ХИВ	4.4 изложеност на други (ненаведени) биолошки штетности	5.1 работа на височина на три и над три метри	5.2 работа под земја	5.3 работа ноќе	5.4 внатрешен транспорт (возачи на вилушкар, дигалки.)	5.5 управување со одговорни системи (системи со посебни барања, сложени системи)
Број	878	2.086	1.555	2.232	9.275	65	11.603	3.982	1.178
Вкупно	6.751				26.103				

ЗАКЛУЧОЦИ

1. Република Северна Македонија се обидува да ги следи сите легислативните и стратешки одредници за прибирање и обработка на статистички податоци во областа на безбедност и здравје на работа што се утврдени во конвенциите на Меѓународната организација на трудот и Директивите и регулативите на Европската Унија.
2. По донесувањето на Законот за безбедност и здравје (БЗР) на работа во 2007 година, во Република Северна Македонија се отвори нов простор за креирање на современ и хармонизиран систем за унапредување на безбедноста на работа и превенција на повредите на работа и професионалните болести, преку (ре)формирање на околу 90 нови овластени правни субјекти и установи за безбедност на работа и за медицина на труд.
3. Иако Република Северна Македонија во претходниот период имаше добро развиен здравствено-статички систем за прибирање и обработка на податоците од индивидуалната и збирна евиденција во здравството, вклучувајќи ја и областа на безбедноста и здравјето на работа, транзицијата на стопанството, како и реформите во здравствениот систем, наметнаа нови содржини и форми за работа, за кои не беа навремено и соодветно утврдени механизмите за статистичко известување и за контрола на нивното спроведување. Тоа од своја страна негативно се одрази на квалитетот на здравствената статистика со која и денес располагаме во оваа област.
4. Согласно чл. 5 од Законот за евиденции во областа на здравството (Сл. Весник бр. 20/2009) и неговите измени и дополнувања (Сл. Весник бр. 53/11 и 164/13), Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија е единствен носител на здравствената статистика за евиденциите што задолжително се водат во

здравствените установи. Секоја здравствена установа е обврзна да води индивидуални и збирни евиденции и податоците да ги доставува до 10-те Регионалните центри за јавно здравје во Републиката.

5. Чл. 8 од Законот за евиденции во областа на здравството се утврдуваат вкупно 35 индивидуални евиденции за повеќе различни болести и состојби, од кои индивидуалните евиденции за повреди на работа, за професионални болести, за интоксикации и за отсуство од работа се актуелни за следење на состојбите поврзани со безбедноста и здравјето на професионално експонираната популација. Понатаму, во член 11, Институтот за јавно здравје се обврзува да ги води здравствените регистри, вклучувајќи ги и регистрите за повреда на работа и за професионални болести.
6. Во изминатите неколку години Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија ги дизајнираше новите извештајни обрасци за индивидуалните евиденции набројани погоре, спроведе расправа со релевантните субјекти за нивната применливост и работеше на дизајнирање на патеката за нивно пријавување.
7. Во чл. 9 од Законот за евиденции во областа на здравството, здравствените установи, во зависност од дејноста што ја вршат, се обврзуваат да водат и збирни евиденции за својата работа. Во точка 23 од истиот член се воспоставува обврска за воспоставување на збирна евиденција за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците.
8. Во овластените установи по медицина на труд во текот на 2019 година се ангажирани 260 вработени, од кои здравствени работници и здравствени соработници се 222 или 85.0% од вкупниот број на ангажирани лица, а вкупно 38 т.е. 15.0% се нездравствени работници. Од вкупниот број на здравствени работници 87(33.0%) се доктори, од кои 28(32%) се општи доктори, доктори на специјализација се 8(9.0%), специјалисти од различни специјалности се вкупно 14(16.0%), а специјалисти по медицина на труд се вкупно 37 доктори т.е 43.0%. Во здравствениот тим во овластените установи за медицина на трудот се ангажирани и 79 медицински сестри или 30.0% од вкупниот ангажиран здравствен персонал. Здравствени соработници има вкупно 56, од кои со високо образование вкупно 44 и со средно образование вкупно 12 вработени, што претставува 22.0 % од вкупниот број на вработените работници во овластените установи за медицина на трудот. Бројот на нездравствени работници е 38 и тие во структурата на вкупно вработените лица во овластените установи за медицина на труд учествуваат со 15.0%.
9. Податоците од доставените извештаи укажуваат дека овластените установи за медицина на труд во 2019 година, имаат реализирано вкупно 143.397 превентивни здравствени прегледи.

10. Во 2019 година во овластените установи по медицина на труд се реализирани вкупно 104.201 систематски прегледи, од кои во просториите на овластената установа за медицина на труд вкупно 72.776, а само 31.425 прегледи се извршени во просториите на работодавачот. Кај 99.0% од прегледаните работници е утврдено дека имаат сочувана работна способност и немаат контраиндикации за понатамошно обавување на работата. Како неспособни за работа се идентификувани 56 испитувани работници т.е. 0.05% од вкупниот број.
11. Извршени се вкупно 34.507 периодични прегледи, од кои вкупно 28.974 прегледи се извршени во просториите на овластената установа за медицина на труд и 5.533 во просториите кај работодавачот. Вкупно 33.672 испитувани работници или 98.0% од вкупниот број, се оценети како способни за работа, а 770 т.е. 2.0% како работници со ограничена работна способност. За само 65 работници од прегледаните лица е утврдено дека не се способни за обавување на своите работни задачи.
12. Во текот на 2019 година кај 9.932 работници се направени испитувања во рамките на периодичните прегледи поради постоење на специфични барања и оптеретувања на работното место.
13. Поради зголемен ризик на работно место при изложеност на физички штетени агенси се реализирани вкупно 27.033 прегледи, од кои изложеност на бучава како фактор на ризик на работното место постои кај 9.398 работници. Тоа значи дека од испитуваните работници изложени на физички штетности 35.0% од испитуваните работници се изложени на дејство на бучава која претставува зголемен ризик за оштетување на нивното здравје и работна способност.
14. Изложеност на неповолни микроклиматски услови се регистрирани кај 10.987 (41.0%) од изложените работници.
15. Зголемен ризик поради изложеност на општи и локални вибрации постои кај 4.728 (17.0%).
16. Изложеност на јонизирачко зрачење е регистрирано кај 1.920 (7.0%) од изложените работници.
17. Изложеност на хемиски супстанции што претставуваат зголемен ризик за оштетување на здравјето и работната способност на професионално експонираните работници се регистрира кај 7.284 од прегледуваните работници. Тоа значи дека секој четврти од сите испитувани работници (околу 21.0%), работата ја изведуваат во услови на зголемен ризик од хемиски супстанции, од кои најчести се изложеност на органски соединенија (циклични, ациклични и други соединенија), фиброгена и нефиброгена прашина, гасови, метали и неметали.
18. На биолошки агенси што претставуваат зголемен ризик за здравјето и работната способност на професионално експонираните работници, се изложени 6.751

работници или околу 20.0% од работниците кај кои се реализирани периодични здравствени прегледи во текот на 2019 година.

19. Посебни штетности и опасности како причина за зголемен ризик на работното место се регистрирани кај 26.103 работници или кај 76.0% од вкупниот број на работници кај кои се извршени периодични медицински прегледи. Најголем број од нив се поради работа ноќе и тоа вкупно 11.603 (34.0%), а 9.275 работници или 27.0% од работниците што работат под посебни штетности и опасности работа на височина на три и над три метри.
20. Врз основа на овие податоци, може да се констатира дека во 2019 година секој работник кој работи на работно место каде постои зголемен ризик истовремено е изложен на 2.2 штетности и опасности, или постојат зголемени специфични барања за обавување на работата.
21. Извршени се вкупно 4.366 претходни прегледи, од кои вкупно 3.475 прегледи се извршени во просториите на овластената установа за медицина на труд и 891 во просториите на работодавачот.
22. Извршени се вкупно 323 насочени прегледи, од кои вкупно 296 прегледи се извршени во просториите на овластената установа за медицина на труд и 27 во просториите на работодавачот.
23. Податоците укажуваат дека само кај незначителен број вкупно 0.1% од испитуваните работници е утврдено дека се неспособни за обавување на својата работа или се способни, но со одредени ограничувања вкупно 1.2%. Наспроти тоа, податоците укажуваат дека кај 45.0% од испитуваните работници е утврдено постоење на одредени патолошки состојби и/или отстапувања во здравствената состојба.
24. Ако се има во предвид дека вкупниот број на вработени лица во Република Северна Македонија изнесува 797.650, произлегува дека опфатот со превентивни здравствени прегледи на работниците во Република Северна Македонија изнесува само 18.0%.
25. Квалитетот на доставените податоци за видот и обемот на извршената работа од страна на овластените установи по медицина на трудот, како и отсуството на лабораториска инфраструктура, наметнува потреба овие податоци да се анализираат и интерпретираат со голема професионална претпазливост.
26. Неопходно е воспоставување на соодветна лабораториска инфраструктура и воспоставување на акредитирани методи за одредување на биолошките маркери на изложеност и на ефектите при професионална експозиција на физички, хемиски и биолошки агенси, затоа што само на таков начин превентивните здравствени прегледи ќе бидат соодветни на стручните и законски барања и ќе ја оправдаат својата цел.

27. Неопходно е да се утврди Национална стратегија за воспоставување на интегриран систем за прибирање на точни, релевантни и сеопфатни индикатори во областа на безбедност и професионалното здравје, како основ за планирање на превентивните политики во оваа област и следење на прогресот во нивната имплементација.